

Maćkowiak, Henryk

Dionizy Majewski (1893-1965)

Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego 3, 137-140

1989

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

DIONIZY MAJEWSKI (1893-1965) *

Do panteonu ludzi zasłużonych dla regionu w pełni kwalifikuje się Dionizy Majewski. Jego zasługi wobec Kurpiowszczyzny wiążą się przede wszystkim z organizacją i rozwojem rodzącego się na tym terenie polskiego szkolnictwa.

Dionizy Majewski, jeszcze za rządów carskiej Rosji, zorganizował w Ostrołęce pierwszą polską średnią szkołę prywatną (1913 r.) i był jej pierwszym dyrektorem. Był on także długoletnim inspektorem szkolnym powiatu ostrołęckiego (1922-1933) i jego wkład w upowszechnienie oświaty ludowej w tym regionie oraz doskonalenie kadry nauczycielskiej był dominujący.

Działalność Dionizego Majewskiego nie zamyka się tylko w kręgu oświaty. Od wczesnej młodości związany był z ruchem ludowym. Należał do Polskiego Stronnictwa Ludowego „Wyzwolenie”, a po Kongresie Zjednoczeniowym w 1931 r. do Stronnictwa Ludowego.

Z ramienia PSL „Wyzwolenie” wchodził w skład tajnego Tymczasowego Komitetu Powiatowego, który 11 listopada 1918 r. po pertraktacjach z uchodzącymi Niemcami, przejął władzę w powiecie ostrołęckim. Po ukonstytuowaniu się polskich władz został członkiem Rady Doradczej przy Staroście. W wyniku pierwszych wyborów samorządowych pełnił różne funkcje. Był przewodniczącym Komisji Przystosobienia Rolniczego, przewodniczącym Komisji Rewizyjnej, członkiem Komisji Melioracyjnej i Komisji Lniarskiej. Przez dwa lata sprawował też nadzór nad Samorządem Gminnym. Tę ogromną aktywność społeczną Dionizy Majewski motywował wyznaniem: „Przyszła przecież ta Polska wyśniona, wymarzona, wymodlona”¹.

Ale jakże straszliwie była ona zniszczona przez pożogę wojenną i lata okupacji, pogrążona w biedzie i ciemnocie, a powiat ostrołęcki należał do najbardziej spustoszonych². W zapisach ksiąg stanu cywilnego parafii ostrołęckiej, liczącej wówczas 12 tys. wiernych, Dionizy Majewski wyczytał, że w drugiej połowie 1919 roku liczba zgonów trzykrotnie przewyższała liczbę urodzin³. Podobnie musiało się dziać w innych parafiach. Konstatował jednocześnie, iż „bieda granicząca w niektórych wypadkach z nędzą była wynikiem nie tylko warunków przyrodniczych i zniszczeń wojennych, ale także zacofania gospodarczego”. Więc odciążony chwilowo od pracy kierowniczej w szkole Dionizy Majewski zaangażował się w działalność ratującą ludzi przed śmiercią, przed nędzą, przed ciemnotą. Dźwiganie środowiska na wyższy poziom gospodarczy i kulturalny uważał za główne zadanie dla wszystkich, którzy przez wojenne piekło przeszli zwycięską stopą.

Widząc owo zaangażowanie Wydział Powiatowy zlecił mu opracowanie memoriału dla Ministerstwa Aproprowiacji o skierowanie do powiatu ostrołęckiego większych przy-

* Lata 1893-1965 są cezurami od wejścia Dionizego Majewskiego w życie szkolne i początku procesu socjalizacji do chwili odejścia na emeryturę po 58 latach pracy pedagogicznej.

¹ D. Majewski, *Wspomnienia nauczyciela z lat 1893-1945*, Wrocław 1959, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, s. 101

² Z. Limanowski, *Zniszczenia wojenne w budowlach byłego Królestwa Polskiego*, Warszawa 1918, s. 77, 91

³ D. Majewski, tamże, s. 103

działów mąki i tłuszczu z tzw. pomocy amerykańskiej. W wyniku tego Ostrołęka niebawem otrzymała kilka wagonów mąki, smalcu, oleju. Transporty takie, które kilkakrotnie powtórzono, uratowały od śmierci głodowej wielu mieszkańców miasta oraz okolicznych wsi: Nożewa, Łaz, Antoni, Borek, Łęgu, Lelisa, Płoszyc, Zalesia czy Wachu, w których ludność wymierała całymi rodzinami.

Dionizy Majewski opracował również drugi memoriał i stanął na czele delegacji, tym razem do Ministerstwa Rolnictwa, w sprawie zaopatrzenia powiatu choćby w skromną ilość sadzenia i nasion do siewów tej pierwszej wiosny niepodległości. W ciągu kilku tygodni przysłano przeszło sto wagonów zboża nasiennego i ziemniaków do obsiania i zasadzenia w dużym procencie nie uprawionych jesienią pól. Niebezpieczeństwo głodu na przyszłość zostało zażegnane. Odetchnęli tacy działacze, jak Dionizy Majewski, a ludność pewniejsza jutra, swoją pracą spokojniej goiła wojenne rany.

Dionizy Majewski jako pedagog z wykształcenia zawsze i wszędzie głęboko tkwił w problemach szkoły i oświaty. Po upaństwowieniu Progimnazjum w 1919 roku zainicjował organizację Towarzystwa Szkoły Średniej w Ostrołęce i był pierwszym jego przewodniczącym. Towarzystwo założyło i prowadziło gimnazjum dla dziewcząt⁴, a później także kursy pedagogiczne dla absolwentek. Kwalifikacje pedagogiczne zdobyto na tych kursach około 50 nauczycielek⁵. Przewodniczący Towarzystwa postulował również założenie szkoły pedagogicznej w Ostrołęce. Obradujący w dniu 1 marca 1916 roku Sejmik powiatu ostrołęckiego uchwalił nawet subwencję 10 tysięcy marek na ten cel⁶, do którego realizacji w owym czasie nie doszło. Na przeszkodzie stanęła prawdopodobnie niestabilizowana jeszcze sytuacja polityczna kraju, rosnąca później lawinowo inflacja oraz powstałe w latach 1916-1918 dwa seminaria nauczycielskie (męskie i żeńskie) w sąsiedniej Łomży. Marzenie Dionizego Majewskiego urzeczywistniło się dopiero w Polsce Ludowej, gdy w 1948 roku otwarto w Ostrołęce Państwowe Liceum Pedagogiczne.

W odbudowującej się międzywojennej Ostrołęce rosło zapotrzebowanie na wykwalifikowanych rzemieślników, tym bardziej, że była ona ważnym węzłem kolejowym, stacjonowało tu wojsko, rozwijał się przemysł drzewny. Organizacją szkolnictwa zawodowego zajęli się społecznicy z Dionizym Majewskim i doktorem Józefem Psarskim na czele. W 1921 roku powstała pierwsza w dziejach Ostrołęki szkoła rzemieślniczo-przemysłowa, która zapoczątkowała rozwój szkolnictwa zawodowego w tym mieście. Stała się ona pasją życiową dr Psarskiego i jemu zawdzięcza swój imponujący rozwój. Dionizy Majewski został przewodniczącym Rady Nadzorczej szkoły oraz prezesem Koła Polskiej Macierzy Szkolnej, która formalnie była właścicielem tej oświatowej placówki. Dla kształcenia zawodowego dziewcząt Polska Macierz Szkolna otwarła w roku 1922 szkołę rękodzielniczą.

Godne podziwu jest tempo rozwoju szkolnictwa w Ostrołęce, gdzie w pierwszych latach niepodległości z wielkim rozmachem — mimo skomplikowanych uwarunkowań — organizowano od podstaw szkolnictwo średnie ogólnokształcące i zawodowe. Miasto zawdzięcza to ludziom takiego pokroju jak Dionizy Majewski, których było tu wielu.

Dziś nie bardzo już o nich pamiętamy, czasem tylko z jubileuszowych okazji przywołujemy ich w okolicznościowych wspomnieniach. Potwierdzeniem nietrwałości

⁴ Z. Zagórski, *Spis nauczycieli szkół wyższych, średnich i zawodowych*, Warszawa 1924, Rocznik I, s. 234

⁵ Władysław Drzewiecki. Egzamin uprawniające do nauczania odbyły się dwa razy. Nadzorował je wizytator kuratoryjny Władysław Drzewiecki.

⁶ *Dziennik Rozporządzeń Komisarza Rządu Polskiego na pow. ostrołęcki*, nr 10, rok II, Ostrołęka 15.IV.1919 r. Protokół z drugiego posiedzenia Sejmiku pow. ostrołęckiego.

pamięci jest właśnie postać Dionizego Majewskiego, po którym trudno w Ostrołęce znaleźć jakikolwiek ślad w postaci nazwy ulicy, placu, imienia szkoły. Tylko niektórzy synowie nauczycielscy na pamiątkę pedagoga, który imponował ich rodzicom, otrzymali jego imię (Dionizy Maliszewski, Dionizy Nocko). Może ta niepamięć bierze się z kurpiowskiego uprzedzenia, że Dionizy Majewski był „krzokiem”, a nie „pniokiem”.

Urodził się bowiem 24 marca 1887 roku w powiecie łowickim. Szkołę początkową rosyjską ukończył w 1902 r. i został przyjęty na kurs I Seminarium Nauczycielskiego w Łęczycy. Za udział w strajku szkolnym, przeprowadzonym 4 marca 1905 roku został z ostatniego kursu seminarium relegowany. Pedagogiczną edukację ukończył na polskich kursach w Warszawie, gdzie uzyskał dyplom nauczyciela szkół początkowych. Uzupełnił ją w najbliższych latach dodatkowymi egzaminami i świadectwami uprawniającymi do nauczania w szkołach początkowych oraz do wykładania matematyki w szkołach średnich ogólnokształcących na terenie całej Rosji. W Polsce niepodległej stał się nauczycielem dyplomowanym szkół gimnazjalnych na podstawie świadectwa wydanego przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w 1927 roku. Przed przybyciem do Ostrołęki pracował jako nauczyciel w Szkole Początkowej Towarzystwa Kultury Polskiej w Warszawie oraz w Progimnazjum Polskim im. J. Radwańskiego w Łodzi.

W 1912 roku odpowiedział na wzmiankę w „Nowych Torach” — miesięczniku pedagogicznym — zamieszczoną przez dra Józefa Psarskiego i księgarza L. Chojnowskiego, którzy poszukiwali nauczyciela — Polaka do współorganizowania szkoły średniej w Ostrołęce. Tym sposobem Dionizy Majewski trafił w 1913 r. na Kurpiowszczyznę i mimo że Ostrołęka nie sprawiała zbyt obiecującego wrażenia, podjął się zorganizowania tu prywatnego progimnazjum męskiego. Przystąpił do realizacji tego zadania z poparciem obywateli miasta, z milczącą aprobatą powiatowych władz rosyjskich oraz z nominacją na dyrektora nowej placówki, uzyskaną z Naukowego Okręgu Warszawskiego⁷.

1 września 1913 roku 84 chłopców po raz pierwszy w dziejach Ostrołęki wystartowało po wiedzę w polskiej szkole średniej. Jest to więc data ogromnie znacząca dla tutejszego szkolnictwa. Progimnazjum za rządów carskich istniało dwa lata.

W 1915 roku na skutek masowej ewakuacji przez Rosjan ludności polskiej na wschód, Dionizy Majewski wraz z rodziną (żoną nauczycielką i jedną córką) trafili do guberni mohylewskiej⁸. Przez kilka miesięcy pracował jako kierownik dwuklasowej ziemskiej szkoły ludowej w powiecie Klimanowicze. Następna Komisja Zachodu Centralnego Komitetu Obywatelskiego powierzyła mu organizację i kierownictwo Zakładu Wychowawczego i Szkoły Rzemiosł dla chłopców-wygnanców. Placówka ta mieściła się w Siennie, mieście powiatowym mohylewskiej guberni i Dionizy Majewski prowadził ją do czerwca 1918 roku. Kiedy tylko nadarzyła się okazja powrotu do kraju, wrócił do Ostrołęki wraz z dwoma wychowankami.

Już w lipcu tegoż roku, pod egidą Powiatowej Rady Opiekuńczej, wznowił działalność „swojego” Progimnazjum, które w dwa lata później zostało upaństwowione i przekształcone w pełne Gimnazjum Państwowe im. Króla Stanisława Leszczyńskiego. Dionizy Majewski pozostał w nim zastępcą dyrektora oraz nauczycielem matematyki i geografii⁹.

W 1922 roku powołano go na stanowisko inspektora szkolnego i ten fakt dla oświaty powiatu ostrołęckiego okazał się wielce korzystnym. Nauczyciel z powołania i działacz

⁷ Akt nominacji na dyrektora progimnazjum w Ostrołęce, nadany przez władze Warszawskiego Naukowego Okręgu w dniu 31 października 1912 r. (oryginał w zbiorach dokumentów Zarz. Okr. ZNP w Ostrołęce).

⁸ D. Majewski, *Wspomnienia...*, s. 87 i następne

⁹ Z. Zagórski, *Spis nauczycieli...*, Warszawa 1924, s. 234

społeczny, politycznie związany z PSL „Wyzwolenie” — stał się głównym animatorem powszechnego szkolnictwa elementarnego na tych ziemiach. W 1914 roku było w powiecie zaledwie 18 szkół i 23 nauczycieli. W sierpniu 1922 r. rejestrowano w wykazach 74 placówki szkolne i 112 nauczycieli¹⁰.

W ciągu jedenastoletniego inspektorowania Dionizy Majewski doprowadził — w oparciu o ustawę z 17 lutego 1922 roku — do pełnego upowszechnienia szkolnictwa podstawowego, przynajmniej w zakresie czterech-pięciu oddziałów oraz do pełnej redukcji nauczycieli niekwalifikowanych. Zmobilizował do współdziałania w tym kierunku Radę Szkolną Powiatową, kierowników szkół i nauczycieli, dozory szkolne w gminach. Po mistrzowsku potrafił aktywizować środowisko wiejskie wokół działań na rzecz szkoły, toteż okoliczna ludność bez większych oporów podejmowała świadczenia na cele oświatowe. Właściciele domów, w których mieściły się szkoły, wynagradzano „zyspem”, organizowano mieszkania dla nauczycieli, gromadzono drzewo na opał, sprzątanie szkoły odbywali kolejno mieszkańcy wsi. Wszelkimi siłami tworzone wokół szkoły przychylny klimat. Rezultat był taki, że do 1933 roku przybyło w powiecie kolejnych 25 szkół, a liczba nauczycieli wzrosła dwukrotnie — do 236. Zawiera się w tym niewątpliwie wielki wysiłek materialny społeczeństwa inspirowany zaangażowaniem Inspektora Oświaty.

Dionizy Majewski był też inspiratorem szerokiej działalności kształceniowej dla nauczycieli — głównie w formie konferencji rejonowych. Organizował również „ruchome biblioteki”, książki czystości w szkołach, dożywianie i dojazdy dzieci do szkół podczas zimy. Dwa razy w roku, podróżując konnym wozem, wizytował wszystkie szkoły, udzielając fachowego instruktażu nauczycielom. Jednym słowem — całą swoją witalność i organizatorskie zdolności poświęcił szkole¹¹.

Mimo wysokich wymagań stawianych podwładnym, a może właśnie dlatego — był przez nauczycieli lubiany i szanowany. Masowo i ze wzruszeniem żegnali go w 1933 roku, gdy na zawsze opuszczał Ostrołękę, awansując na stanowisko kierownika Wydziału Dorosłych w Kuratorium Warszawskim. W cztery lata później został Ministerialnym Wizytatorem Szkół.

Nie zaprzestał pracy oświatowej także podczas okupacji. Z polecenia Tajnej Organizacji Nauczycielskiej sprawował opiekę nad inspektoratami szkolnymi w Mińsku Mazowieckim, Sokołowie Podlaskim, Ostrowi Mazowieckiej, Skierniewicach, Sochaczewie, Łowiczu i Warszawie.

Po wyzwoleniu stolicy, już 15 lutego 1945 roku objął stanowisko powiatowego inspektora szkolnego w Grodzisku Mazowieckim. Przez 15 ostatnich lat swojej pracy zawodowej, do 1965 roku, kierował Szkołą dla Dorosłych nr 1 w Warszawie. Odszedł na emeryturę mając 78 lat życia i 58 lat pracy w szkolnictwie.

Trwałą po sobie pamięć pozostawił w postaci kilku publikacji, między innymi: *Wspomnienia nauczyciela z lat 1893-1945*; wyróżnione główną nagrodą w konkursie Polskiej Akademii Nauk. Jest też autorem podręcznika „Arytmetyka dla robotników”, wydanego w 1957 roku i monografii „Koła byłych wychowanków szkół powszechnych”.

Z pewnością także żyje we wspomnieniach wielu wychowanków i przedwojennych nauczycieli. Sądzę, że przypomnienie i przedstawienie, choćby zaledwie w zarysie, tej sylwetki tak zasłużonej dla polskiej oświaty, a szczególnie dla szkolnictwa ostrołęckiego, było wskazane i uzasadnione.

¹⁰ T. Ćwiek, *Szkoły powszechne pow. ostrołęckiego 1918-1939*. Maszynopis w archiwum Zarządu Okręgowego ZNP w Ostrołęce

¹¹ Pisemne wspomnienia ówczesnych nauczycieli pow. ostrołęckiego: Adama Wojciechowskiego, Tanianis, Marii Sakońskiej, Jana Ogonowskiego, Alojzego Frączaka. W dokumentach Zarządu Okręgu ZNP w Ostrołęce.